

Vidare anfördes ej; och blef denna motion derefter bordlagd.

Herr *C. J. Svensén*, N:o 321, angående theatercensurens upphäfvande.

Herr *Åke Andersson*, N:o 322, angående ändring i expeditionstaxans föreskrifter i afseende å lösen för bouppteckningars inregistrerande vid domstol.

Herr *A. W. Wigardt*, N:o 323, angående upphörande af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt.

Herr *Anders Nilsson*, N:o 324, om ändring i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844, angående förbud mot lotteri-inrättningar.

Äfven de fyra sist afgifna motionerna bordlades.

Herr *A. Medin*, N:o 325, angående särskild beskattning å bryggerier för tillverkning af maltdrycker.

Hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

Herr *L. J. Hierta*, N:o 326, om ändring i Kongl. Förordningen af den 26 Oktober 1858, angående särskilda sammankomster för andaktsöfningar.

Denna motion bordlades.

Då ingen af Kammarens ledamöter vidare anmälde sig till motions afgifvande, afslutades sammanträdet kl. $\frac{1}{4}$ 8 e. m.

In fidem

H. Husberg.

Tisdagen den 28 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 21 i denna månad och protokollsutdrag för gårdagen upplästes och godkändes.

§ 2.

Föredrogs Herr *J. O. Lefflers* motion, N:o 153.

I anledning af denna motion yttrade

Herr *Siljeström*: Jag ber om ursäkt, att jag tager Kammarens tid i anspråk, för att redan nu, så tidigt i början af riksdagen, ingå i profning af pedagogiska ämnen, men kanske kan det vara af ~~mera~~

intresse att behandla dessa frågor nu än sedermera, då de måhända slitits sönder af Stats-Utskottet eller Lag-Utskottet eller tilläfventyrs något tillfälligt Utskott, som Andra eller möjligen äfven Första Kammaren kan tillsätta för dylika frågor behandling, — med ett ord, alla dessa Utskott, som genom sin mångfald hindra en sammanhängande behandling af dessa och hithörande ämnen.

Hvad nu angår själva saken eller motionärens ifrågavarande förslag, så måste jag tillstå, att jag för min del anser detsamma alldeles opraktiskt. Motionären föreslår att, till vinnande af bättre lärarebildning, något af de högre elementarläroverken i hufvudstaden inrättas till en normalskola, der en särskild föreståndare skulle tillsättas för att tillse lärarebildningen. Härvid framställer sig till en början den frågan: huru vill man tillsätta denne föreståndare? Männe på samma sätt och vilkor som andra lärare och tjenstemän i allmänhet, d. v. s. under vilkor af oafsätlighet. I så fall befarar jag, att den liflighet och kraft samt friskhet, hvarmed undervisningen bör bedrifvas och som företrädesvis bör sökas hos lärare af icke för långt framskriden ålder, snart försvinner, och att på samma gång skolan upphör att vara hvad dermed seses, nemligen en normalskola. Göras lärarne åter afsätlige, så riskerar man att dertill icke erhålla fullt skicklige personer, ty dessa föredraga rektorsbefattningarna vid elementarläroverken, såsom mera fasta och säkra platser. Jag kan, för det andra, icke tänka mig ett läroverk under ledning af två personer, utaf hvilka den ene eller den så kallade föreståndaren på sätt och vis skulle intaga en högre ställning än själfva rektor eller den egentliga styresmannen, och vågar jag påstå samt vädja till motionären, om icke erfarenheten ådagalagt, att ett läroverk, sålunda styrdt, nödvändigtvis måste gå under, så vida man icke får antaga, att endera af de båda styresmännen är en nolla, som i allt gifver efter för den andre. Den tredje svårigheten vid realiserandet af motionärens ifrågavarande förslag ligger deruti, att lärarekandidaternes antal vanligen uppgår till 20, ja till och med någon gång 40—50 årligen, och huru är det väl då möjligt att upprätthålla undervisningen i en skola, om så många nya lärare, utan all erfarenhet, årligen dit inflickas. Kan väl en skola under sådana förhållanden fortfarande bibehålla sig såsom en normalskola, hvilken skall utgöra ett mönster för andra läroverk? Lemna vi nu motionärens förevarande förslag, mot hvars realiserande, enligt hvad jag sökt visa, så många svårigheter uppresa sig, och tänka på nu existerande förhållanden, så finna vi, att motionärens förslag i själfva verket är öfverflödigt, emedan här i Stockholm redan nu finnes en skola, der undervisningen i allo är utmärkt, och som jag för min del skulle vilja kalla en normalskola, förvissad som jag är, att den vida bättre motsvarar denna benämning än den af motionären afsedda undervisningsanstalt. Nyssnämnda läroverk var för några år tillbaka icke lika lyckligt lottadt som nu, då det kan betraktas såsom en normalskola, och torde kunna hända att detsamma några år framåt i tiden icke längre förtjenar denna benämning. Hvad lära vi väl häraf? Jo, icke något annat än att, då antagas måste, att ibland Rikets samtliga elementarläroverk måste finnas ett antal af åtminstone 3—4 eller kanske 5—6, hvilka äro i lika lycklig belägenhet som det nu ifrågavarande, att nemligen vara försedda med utmärkte lärare och således, till följd häraf,

kunna anses såsom normalskolor för de andra, dessa skolor kunna och böra betraktas såsom dylika normalskolor, der tillfälle för lärarekandidater erbjuder sig att genomgå deras profår och inhemta de praktiska kunskaper i yrket, de så väl behöfva. Härigenom uppstår icke någon splittring i undervisningen och således icke heller någon våda för skolan, i hvars undervisningsplan icke ingår den i Ryska skolor rådande kontinuitet i undervisningen, hvarpå så många tyckas sätta så högt värde. Vill man nu nödvändigt hafva en normalskola här i Stockholm, så ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att Staten redan inrättat en sådan normalskola härstädes och att den ännu befinner sig i särdeles godt skick, jag menar nämligen Nya elementarskolan, hvilken blifvit på Statens bekostnad inrättad och der undervisningen fortfarande bekostas af Staten. § 1 af de för denna skola gällande stadgar lyder sålunda: "Nya elementarskolan i Stockholm är ett af Statens fullständiga elementarläroverk, hvilket med dessas gemensamma bestämmelse förenar det särskilda ändamål att vara en ständigt, i hufvudstaden förlagd profskola, hvarst förbättringar i lärosättet må kunna med afseende på elementarundervisningens fortgående utveckling försökas." Man kan med anledning häraf förvänta att i denna skola se den undervisningsplan tillämpad, som för hvarje tid anses såsom den lämpligaste. Då skolan således eger det privilegium att efter omständigheterna ändra sin undervisningsplan, men detta icke gerna samtidigt kan eller får ske i Rikets öfriga elementarläroverk, så synes det mig svårigen kunna förnekas, att ju denna skola är en verklig normalskola. Just för vinnande af detta mål har tillika det stadgande tillkommit, att lärarne vid denna skola när som helst kunna afsättas, så att icke en genom ålder eller sjukdom nedtryckt rektor eller annan lärare må förlamande inverka på undervisningen och denna härigenom aftyna, utan skolan må vara satt i tillfälle att ständigt tillägna sig de största förmågor, som för tillfället finnas att tillgå. Det kan visserligen invändas, att många låta afhålla sig från att såsom lärare ingå vid nämnda skola, emedan densamma icke erbjuder samma säkerhet för framtiden som Rikets öfriga elementarläroverk, men erfarenheten har dock visat, att lärarne anse med sin fördel öfverensstämmande att längre eller kortare tid derstädes tjenstgöra. Om man nu icke är nöjd med de principer, hvilka ligga till grund för undervisningen vid Nya elementarskolan i Stockholm, hvarföre då icke söka ändra denna undervisningsplan? Detta bör gå så mycket lättare för sig, som, enligt hvad jag redan nämnt, denna plan icke alltid behöfver vara på enahanda sätt formad. Så vidt jag vet, finnes icke något annat land än Sverige, der man inrättat en särskild skola såsom norm för de öfriga. Vill man åter icke vidtaga någon förändring i de principer, som ligga till grund för undervisningen vid Nya elementarskolan — måhända emedan det visat sig, att dessa principer vunnit alltför stort insteg hos allmänheten, för att utan giltig grund rubbas. -- utan i stället föredrager att, såsom motionären föreslagit, bredvid och i sammanhang med ett högre elementarläroverk inrätta en normalskola för bildande af lärarne, — så ber jag att få anmärka, hurusom möjligen kan inträffa, att tio år derefter den dåvarande läroverksstyrelsen finner den sålunda inrättade normalskolan icke tillfredsställande, utan föreslår inrättandet af en tredje, byggd på andra principer, och sålunda vidare allt framgent.

Då jag ser dessa pretentioner, som ständigt framställas af elementarläroverkens målsmän, och hör dessa ideligen återkommande motioner om anslag till inrättande af nya elementarläroverk eller till upphöjande af lägre elementarskolor till fullständiga läroverk, kan jag icke underlåta att i minnet återkalla ett uttryck, som jag ofta hört användas vid tillfällen, då någon vågat föreslå en eller annan förändring i elementarläroverkens nuvarande organisation, det nemligen: "låt oss vara i fred och utveckla oss." Jag skulle vilja i omvänd ordning begärna detta uttryck och säga: "låt Representationen vara i fred för vidare anspråk från elementarläroverkens sida." Jag tror, att vi för dem redan gjort nog och att vi behöfva utveckla våra krafter åt annat håll; — ja, jag befarar till och med, att vi redan för långt inslagit på denna bana, som ändå, säge hvad man vill, i verkligheten leder till detta de bättre klassernas proletariat, som beklagligen hos oss, kanske mera än på andra ställen, utvecklats sig.

I den andliga bildningens utveckling ser man alltför mycket på generalitetet och förglömmer dessa djupa leder, der kanske likväl de bästa generalsämnena stå att finna, med ett ord, man tänker för mycket på toppen af trädet, för litet på roten. Med skäl tror jag mig kunna säga, att våra elementarläroverk icke burit all den frukt, som deraf kunnat påräknas; åtminstone framställer det sig för mig såsom en egendomlig företeelse, att, ehuru våra elementarläroverk gjort än theologien, än det klassiska språkstudiet till hufvudsakligt föremål för sin undervisning, de likväl icke förmått fostra en enda theolog eller klassisk filolog af första klassen, ja knappt nog af andra. Jag anser detta vara något väl värdt att begrunda, och har jag nu i riksdagens början velat framställa dessa anmärkningar, för att fästa Kammarrens uppmärksamhet på förhållandet; anhållande jag att detta mitt yttrande måtte åtfölja motionen till det Utskott, dit den varder af Kammarren remiterad.

Många ledamöter instämde med denne talare.

Herr Leffler: Det torde synas vågadt att uppträda mot en talare, hvars yttrande helsats med bravorop af flera bland Kammarrens ledamöter, men jag kan dock icke underlåta att uttala mina åsikter i ämnet, och ber derföre om ursäkt, att jag några minuter tager Kammarrens uppmärksamhet i anspråk.

Det är i sanning svårt att förklara, huru den föregående talaren, då han sjelf under loppet af flera år varit lärare vid elementarläroverken, kunnat komma till en så fiendtlig ställning mot dessa samma läroverk. Jag vill emellertid icke nu följa honom på hans utflygter inom detta område, utan öfvergår till att bemöta några af hans faktiska uppgifter. Sålunda yttrades till en början, att mitt förslag till normalskola är opraktiskt, och vill jag derföre söka ådagalägga, att sådant icke är förhållandet. Jag kan nemligen icke inse, huru någon olägenhet eller fara kan uppstå deraf, om vid ett läroverk, så inrättadt som våra fullständiga elementarläroverk, insättes en föreståndare för en särskild afdelning, hvilken afdelning liksom föreståndaren sjelf subordinerar under rektor såsom styresman för läroverket i sin helhet. Denna föreståndares särskilda uppgift borde enligt mitt förslag blifva att följa de lärarekandidater, som utbildas till lärare, och att för sådant ändamål hålla föreläsningar, hvilka

dock icke skulle hafva någon mera lärd, akademisk anstrykning, utan ställas i samband med den öfvervägande praktiska undervisning, som meddelas lärarekandidaterna, hvilkas öfningar det derjemte ålåge föreståndaren att leda. Den föregående talaren uppskattar vidare för högt antalet af de kandidater, som årligen bereda sig till lärare. Hittills har detsamma uppgått till 12 à 14 och torde väl knappast komma att öfverstiga 30. Då det naturligtvis icke är möjligt för föreståndaren att ensam handleda ett så stort antal, har jag föreställt mig, att han borde biträdas af lektorerna, hvilka skulle fördela läroämnena sins emellan och leda kandidaterna hvar i sitt ämne, nemligen t. ex. en i språk, en i historia, en i matematik och naturvetenskap samt en i religionsundervisningen. Dessa lektorer skulle indela lärarekandidaterna i grupper, så att alla kandidaterna komme att genomgå ledning under alla fyra lektorerna. Häraf följer naturligtvis, att dessa lektorer under sådana förhållanden icke kunde hafva lika stor tjenstgöringsskyldighet vid sjelfva skolan som annars, utan ungefärligen hälften deraf; och skulle derföre, såsom jag tänkt mig saken, två adjunkter förordnas, för att bestrida lektorernes tjenstgöring den tid dessa vore af sin befattning med lärarebildningen upptagne. Det läroverk, på hvilket denna pedagogiska afdelning inympades, skulle derigenom blifva *en verklig normalskola*.

Att tala om de stora fördelarne af en sådan normalskola, anser jag icke för närvarande lämpligt, och är detta dessutom mindre behöfligt, då Rektor Siljeström sjelf icke förnekat rigtigheten af min åsigt om behovet af bättre lärarebildning.

Den värde talaren har vidare yttrat, att Staten redan på sin bekostnad inrättat en normalskola, nemligen Nya elementarskolan i Stockholm, samt dervid tillika afgifvit det förklarande, att, såvidt han visste, nämnda läroverk befunde sig i godt skick, utan att han dock tilltrorde sig att positivt derom fälla något omdöme. Men äfven om det varit förhållandet, att Rektor Siljeström förklarat Nya elementarskolan vara ett i alla afseenden förträffligt läroverk, torde det måhända likväl kunna ifrågasättas, om det vore rådligt att hela Sveriges lärarekorps der uppfostrades, helst det ännu icke är så alldeles afgjort, att den vid nämnda läroverk följda methoden för undervisningen är den företrädesvis bästa, ehuru jag visserligen vet, att skolan är på modet och att allmänheten sträfvar efter att få in sina barn i densamma. För min del bedömer jag en skola efter frukterna af dess verksamhet och om det kan ådagaläggas, att resultatet af undervisningen är sämre i Rikets öfriga läroverk än i Nya elementarskolan, — *då*, men också först *då*, vill jag medgifva dess förträfflighet framför de andra.

Samme talare yttrade vidare, att om tio år möjligen kan inträffa, att man icke längre finner den af mig föreslagna normalskola tillfredsställande, utan att motion framkommer om inrättandet af annan ny normalskola, med undervisningen grundad på nya principer. Jag vill med anledning häraf blott anmärka, att om ett sådant förhållande skulle inträffa, som talaren förespeglat, att nemligen den ifrågasatta skolan skulle visa sig icke motsvara sitt ändamål, så och för den händelse man tilltror sig kunna inrätta en lärarebildningsanstalt efter bättre och sundare principer, anser jag detta alldeles i sin ordning och således deremot icke något vara att

invända, men ber att få erinra, att vid sådant förhållande icke någon ny skola behöfver inrättas, utan blott den redan befintliga omorganiseras.

Den ärade talaren gjorde slutligen i sammanhang med behandlingen af förevarande ämne en anspelning på de, enligt hans förmenande, ständigt återkommande öfverdrifna pretentionerna hos elementarläroverken och deras målsmän; och anser jag mig, till genmäle härå, allenast behöfva fästa uppmärksamheten derpå, att han synes hafva förblandat mitt ifrågavarande förslag, som endast afser att bredvid och i samband med ett högre elementarläroverk inrätta en särskild afdelning för lärarebildningen, med de vid riksdagarne tidt och ofta uppdykande motionerna om anslag antingen till nya läroverk eller till upphöjande af lägre elementarskolor till högre fullständiga läroverk.

Slutligen och jemte det jag förnyar min framställda begäran, att motionen måtte vardas remitterad till ett särskildt Utskott, der densamma kan vinna en bättre utredning än annars torde kunna ega rum, får jag tillika förklara, det jag ingalunda har något att invända deremot, att Rektor Siljeströms yttrande, på sätt han begärt, åtföljer remissen till Utskottet.

Herr C. A. Larsson: Så länge de för våra elementarläroverk gällande stadganden tvinga ungdomen att inlära så många olika läroämnen, att lärjungarne omöjligen kunna blifva riktigt hemma i något, anser jag alla de medel, som ytterligare anslås åt dessa läroanstalter, vara rent af bortkastade penningar, hvarföre jag för min del icke mera vill gifva en skilling åt dessa anstalter, förr än de blifva bättre ordnade. Vore de nuvarande läroverken så ordnade som sig borde, så behöfves ju icke någon särskild normalskola. -- Man kan i sanning icke annat än beklaga, att våra lärare så strängt skola vidhålla en gammal slentrian och tvinga lärjungarne att inhemta en massa läroämnen, som de omöjligen kunna medhinnna, utan att någon valfrihet lemnats dem öppen. Vill någon lärjunge blifva fri från ett eller annat läroämne, så sätter sig eforus deremot. På sådan grund och så länge nu gällande läroverksstadga fortfar att vara gällande, anser jag för min del icke skäl att vidare uppoffra några medel på dessa läroanstalter.

Herr Otterström: Enligt min uppfattning afser motionen att få en pedagogisk fakultet förlagd i hufvudstaden vid något af der redan befintliga elementarläroverk. Frågan är dock om hufvudstaden är den lämpligaste platsen för en sådan anstalt. Jag tviflar derpå och tror att det är bättre att förlägga den till Upsala, hvarom förslag förut varit väckt.

Så stor vän jag är af elementarläroverken, är jag dock af den mening, att det är opraktiskt att tänka på att genom obligatorisk skyldighet, lagd på alla lärarekandidater, tvinga dem att tillbringa ett eller annat år vid en dylik fakultet. Jag tror nemligen, att hvar och en, som egnar sig åt skolan, har tillfälle att tillegna sig den pedagogiska erfarenhet, som erfordras, så vida skolan för närvarande kan undvara hans krafter. Man får höra att vid ett läroverk finnes en lärare, som med utmärkt skicklighet föredrager historien. Den lärarekandidat, som vill egna sig åt den historiska undervisningen, kan då besöka det läroverket. Man hör, att vid ett annat läroverk är anställd en lärare, som på ett utmärkt sätt

meddelar undervisning i matematik. Den, som ämnar egna sig åt denna vetenskap, kan ju fara dit. Hvad skulle vinsten blifva, om den föreslagna mönsterskolan i Stockholm komme till stånd? Jo, endast den, att man finge höra några ganska medelmåttiga lärare hålla föredrag, pedagogiska utflygter, som man kan hemta af böcker, dem man för några få riksdaler kan köpa i närmaste boklåda. Jag tror då snarare, att det vore nödvändigt att i Stockholm inrätta ett nytt fullständigt elementarläroverk, der man kunde vänta att på hvarje lärareplats finna den utmärktaste lärareförväga, som kunde uppsökas i landet. Dock vore det då ej värdt att erbjuda en lön af 1,000 R:dr, utan man borde bestämma den högsta lärarelönen äfven för den lägsta platsen.

Jag är af den öfvertygelse, att elementarläroverken för de närmaste åren icke kunna undvara några lärarekrafter; ty förhållandet är sådant, att då man får höra att en student håller på att bereda sig till filosofiekandidat-examen, skyndar man från alla håll att lägga vantarne på honom för att taga emot ett vikariat. Vid sådant förhållande och då 120 lärareplatser ännu stå obesatta och troligen icke kunna fyllas under nästa tiotal af år. fruktar jag att det skulle blifva ganska brydsamt, om lärarekandidaterna, efter slutad kurs vid akademien, skulle nödgas offra ytterligare ett år vid normalskolan i Stockholm.

Jag kan derföre icke för närvarande godkänna hvad motionären föreslagit, ehuru jag väl vet att den, som eignar sig åt elementarläroverken, behöfver all den bildning och skicklighet, han kan förvärfva sig.

Herr Meijerberg: Då jag förmodar, att man här icke vill afhöra en disputation af Kammarens skolmästare, vill jag icke upptaga tiden med att vidlyftigt behandla denna fråga. Jag anser mig dock böra före remissen af motionen framställa ett förmedlingsförslag emellan den mening som icke vill veta af någon normalskola, och den som önskar en dyr normalskola. Jag tror nemligen att ändamålet skulle lättast och billigast vinnas, om någon af rikets skickligaste elementarlärare finge uppdrag att i Stockholm leda lärarekandidaternes praktiska öfningar.

Herr Winkrans: Äfven jag har någon erfarenhet i den fråga, som nu är föremål för öfverläggning, och då samma fråga är af stor betydelse, torde det icke kunna anses vara illa använd tid att egna den några ord. Frågan är icke ny. Den väcktes redan år 1801, då dåvarande Kanslers-embete föreslog inrättandet af bildningsanstalter för blifvande lärare. År 1843 afgaf en i ämnet nedsatt komité sitt utlåtande, deri förordades en dylik anstalt. Vid 1856 års riksdag ingingo Rikets Ständer till Kongl. Maj:t med underdänig anhållan om uppgörandet af ett förslag till en ändamålsenlig lärarebildning. Påföljande riksdag aföt Kongl. Maj:t nådig Proposition i ämnet. Den behandlades af Stats-Utskottet, som tillstyrkte bifall till densamma, men blef icke af Rikets Ständer antagen.

Sverige är snart sagdt det enda civiliserade land, som icke eger något läroverk för lärarebildning. Nästan alla länder i Europa hafva dylika och sjelfva Ryssland har fyra.

Jag tror icke, att jag gör mig skyldig till någon öfverdrift, om jag påstår, att hvarje lärare i medeltal har under sin lärareverksamhet tusen

lärjungar att handleda. Det måste då vara af ganska stor vigt, att läraren besitter de egenskaper, som fordras för att göra lärjungarne så dugliga som möjligt. Man fordrar af alla, som utgå i livets olika riktningar att de skola veta hvad de skola göra och huru de skola gå till väga. Läraren ensam som har skapelsens finaste organisation, menniskoandan, till föremål för sin verksamhet, behöfver icke veta, efter hvilka lagar denne utvecklas, och huru han sjelf följaktligen har att tillvägagå. Erfarenheten vittnar derföre, och hvarje samvetsgrann lärare medgifver sanningen deraf, att många år vanligen ätgå för läraren under famlandet och trefvandet efter nödig kunskap om rätta sättet att bidra till lärjungens utveckling, och många misstag, hvilka lätteligen skulle undvikits, om han erhållit någon förberedande bildning för lärarekallet, begås af honom under tiden.

Det är sannt, som ett par talare anmärkt, att man på sednare tiden kanske varit alltför frikostig med anslag till inrättande af nya och utvidgande af gamla elementarskolor. Deraf följer dock icke, hvad talarne yrkat, att nu föreslagna bildningsanstalt bör afslås, utan att man nu måste slå in på en annan bana, än den att utvidga. Man måste handla i likhet med den rationele landtbrukaren, som, i stället för att ständigt utvidga sina egor, söker sätta den redan odlade jorden i bästa skick, och som vid skötandet af sin ladugård icke förnämligast tänker på att skaffa sig många kreatur utan goda. Man ser saken ur en falsk synpunkt, om man, såsom en talare yttrat, anser meningen vara att öka lärarekrafterna. Nej, meningen är att söka förbättra de lärarekrafter som finnas. Motionen går icke ut på att få lärarne ökade till antalet, utan att få dem bättre till kvaliteten.

En talare, Herr Otterström, yttrade, att man icke finge åberopa Finland såsom exempel. Då Sverige, såsom en sjelfständig medlem af den Europeiska kulturen, söker att nå samma ändamål som de öfrige medlemmarne deraf, eller sin ungdoms ändamålsenliga uppfostran, kunna väl medlen derför icke vara väsendtligen ohka med de öfrige staternas, aldramin st med Finlands, hvilket land har samma språk, seder och lagar som vi, och som således står oss närmast. Äfven der anfördes af motståndarne till inrättandet af den föreslagna bildningsanstalten såsom skäl, att bristen på lärare skulle förökas, men erfarenheten har visat motsatsen, såsom ock en af Finlands utmärktaste pedagoger, Biskop Schaumann, intygade vid 1866 års läraremöte härstädes, hvilket yttrande jag är i tillfälle att ordagrannt citera:

“Hvad angår den befarade bristen på lärare, om en seminariikurs åläggas dem, så har man i Finland gjort den erfarenhet, att efter normalskolans upprättande har intresset för lärarekallet betydligt ökats och i mån deraf antalet blifvande lärare vuxit i stället för att minska; och sjelft har jag under en inspektionsresa haft tillfälle att se, hurusom, under det hela lärarepersonalen inom de Finska skolorna visserligen gör sig genom insigter och nit förtjent af den största aktning, dock en märkbar skilnad finnes emellan de äldre lärarne och dem som inträdt såsom lärare efter den pedagogiska professurens och normalskolans upprättande, en skilnad till de sednares fördel och så påtaglig, att den villigt erkännes af de äldre.“ Då detta yttrades hade normalskolan blott två eller tre år

haft bestånd: och detta är ett stort bevis för lämpligheten af nu föreslagna anstalt, som dessutom blir billigare än någon annan.

Atskilligt annat har blifvit anfördt emot motionen. Tyvärr var jag icke i tillfälle att afhöra den förste talarens anförande i dess helhet; men jag hörde honom säga, att elementarläroverken icke bildat några framstående theologer eller filologer, ett påstående, som i visst afseende sedermera upprepats af en annan talare, hvilken yttrade, att icke något ämne läres fullkomligt i skolorna. Ja, det är fullkomligt sannt, att elementarläroverken icke bilda några fullkomliga medborgare, och fordrar man fullkomlighet af dem, så böra de indragas, ty de komma då alltid att förfela sitt mål. Men man fordrar icke mindre än orimligheter, ty det är väl icke skolornas uppgift att bilda fullmogenhet i något hänseende. Sjelfva lifvet torde böra betraktas såsom en skola, ty vi lära så länge vi lefva, och ingen är en fullmogen medborgare, han *blifver* det mer och mer. Skolans uppgift kan icke vara någon annan än den att bilda lärjungarne så, att, när de utgå från skolan, de kunna såsom sjelfständigt tänkande varelser ingå i lifvets olika yrken.

Man har vidare sagt, att alltför många af elementarläroverkens lärjungar ingå på tjenstemannabanan. Detta är dock icke skolans fel, utan opinionens; ty denna har fordrat, isynnerhet den aflägsna landsbygdens, att lärjungarne skulle bildas till tjenstemän, företrädesvis prester. Jag medgifver att detta varit ett missbruk, men hvilket dock mer och mer börjat aftaga, i samma mån som vårt kulturlif mer och mer utvecklats sig, och på flera delar af tjenstemannabanan har redan brist visat sig. Långtifrån att vilja befrämja en sådan missaktning, önskar jag tvärtom att af alla krafter kunna verka för att läroanstalterna må blifva sådana, att på samma gång de bilda ämnen för Statens behof, de ock bilda ämnen lämpliga för näringarne.

Jag förenar mig slutligen med dem som anse, att motionen bör remitteras till ett särskildt Utskott, ty sålunda torde man bäst kunna hoppas att få ett fullt praktiskt förslag till åstadkommande af lärarebildning. Frågan är en tidsfråga. Hon kan icke falla, men ju förr den kan finna sin lösning, ju bättre.

Herr Hedlund: För att kunna rätt förstå betydelsen af en anstalt för lärarekonstens utbildning, är det bäst att fästa blicken på läkarekonsten. Om man hade en anstalt, der lärdes örtkunskap, kemi, anatomi med mera, men man stadnade dervid och ginge ut i lifvet för att bota sjukliga kroppar, så vore dermed föga vunnet. Sannt är att om man hade god instinkt, man kunde praktiskt förvärfva en kannedom, som ersatte studier; men det blir dock icke detsamma som att hafva följt med vid en praktisk klinik. Enahanda är förhållandet med den praktiske pedagogien. Sjukhuset motsvarar normalskolan.

Vid förra riksdagen tillhörde jag den minoritet, som tillstyrkte anslag till en praktisk pedagogi, ty jag anser, att sedan den blifvande läraren inhemtat de ämnen, som för undervisningen behövas, bör han lära undervisningskonsten samt derefter ett eller två år praktisera vid en skola. På detta sätt skulle lärarebildningen blifva rätt förberedd. Vi hafva en af åtta professorer jemte adjunkter och docenter bestående fakultet för

bildandet af 20 à 30 prester om året. Likaså hafva vi en juridisk och en medicinsk fakultetet, men på det pedagogiska området, derifrån årligen 30 à 40 lärare utgå för att handleda Sveriges ungdom, hafva vi icke något motsvarande, ehuru just på detta området det så väl behöfdes. Herr Winkrans har väl utredt detta behof, men jag instämmer dock med Herr Siljeström deri, att detta sjukhus icke är tillräckligt, förr än det theoretiska studiet mellankommit. Jag instämmer i öfrigt i många afseenden med Herr Siljeström och tror, att hvad han yttrat om nya elementarskolan i Stockholm är väl värdt att behjertas.

Jag tror icke att Herr Siljeströms mening var att från skolan skulle utgå fulländade theologer och lingvister; men med skäl anmärkte han, att man kunde begära, att såsom produkt af skolan få se en enda fullkomlig theolog eller lingvist.

Slutligen får jag förklara, att jag anser frågan vara af den vikt, att den, på sätt motionären hemställt, bör af ett särskildt Utskott behandlas.

Öfverläggningen var slutad. Efter det att Kammaren, på Herr Talmannens derom gjorda framställning, förklarat den ifrågavarande motionen innefatta sådant ämne, som tillhörde Stats-Utskottets behandling, framställde Herr Talmannen, med ledning af den hållna öfverläggningen, dernäst den propositionen, huruvida Kammaren beslutade, att, för handläggning af ej mindre ifrågavarande motion än jemväl öfriga, till ständigt Utskotts handläggning eljest hörande frågor rörande elementarläroverken och folkundervisningen, skulle tillsättas ett särskildt Utskott. Denna proposition besvarades allmänt med ja, hvadan Kammaren, för sin del, beslutat tillsättandet af ett särskildt Utskott, om hvilket Kammaren vidare förordnade, att detsamma skulle bestå af fjorton ledamöter eller sju från hvardera Kammaren; skolande, jemlikt 1 mom. i 37 § Riksdags-ordningen, Första Kammaren inbjudas att i detta beslut sig förena.

§ 3.

Följande på Kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

Herr Friherre *Focks* motion, N:o 155, till tillfälligt Utskott;

Herr *Kinnmansons* motion, N:o 158, till Stats-Utskottet;

Herr *Hedlunds* motion, N:o 159, till det af Kammaren nyss beslutade Särskilda Utskott för behandling af frågor rörande undervisningsväsendet;

Herr *Ola Lassons* motion, N:o 162, till Lag-Utskottet;

Herr *Peter Peterssons* motioner, N:is 163, 164 och 165, till Stats-Utskottet.

§ 4.

Förekom dernäst till handläggning Herr *C. J. Grafströms* motion, N:o 166.

I anledning af motionärens hemställan om motionens behandling af ett särskildt Utskott yttrade

Herr *Rosenberg*: Då vi en gång beslutat tillsättande af ett särskildt Utskott för handläggning af skolfrågor, så hemställer jag, om ej äfven förevarande motion, ehuru visserligen icke af beskaffenhet att absolut

höra till ständigt Utskotts behandling, kunde till nämnda särskilda Utskott hänvisas? Derigenom vunnas åtminstone den fördel, att frågan i hela sin omfattning blefve föremål för Utskottets behandling och att den splittring undvekes, som onekligen blefve följden, om en del af ämnet remitterades till Lag-Utskottet, en annan del till Stats-Utskottet och slutligen åter en annan till ett tillfälligt Utskott. Jag kan ej för min del uti grundlagen finna något hinder för att då någon del af en fråga tillhör ständigt Utskotts behandling, icke en annan del af samma fråga kan hänskjutas till samma Utskott som har fått hufvudfrågan om hand, utan hinder af att dessa delar förekomma i tvänne eller flera olika motioner, och jag vågar därför hemställa om Herr Talmannens proposition på ätven denna motions remitterande till Särskilda Utskottet.

Herr Talmannen erinrade härvid, hurusom Herr Grafströms motion icke vore af beskaffenhet att tillhöra ständigt Utskotts behandling, och att densamma alltså, mot 37 § Riksdagsordningen, icke kunde till särskildt Utskott remitteras. Herr Talmannen lät derefter uppläsa hufvudsakliga innehållet af motionen; och förklarade Kammaren sig anse densamma tillhöra tillfälligt Utskott, till hvars handläggning motionen hänvisades.

§ 5.

Föredrogos motioner af Herr *A. W. Wigardt*, och hänvisades N:o 167 till ett Tillfälligt Utskott,

N:o 168, till det Särskilda Utskottet, som Kammaren beslutat till-sätta för behandling af frågor rörande kommunallagarne;

N:o 169 till Lag-Utskottet,

N:o 170 till Stats-Utskottet,

N:o 171 till Lag-Utskottet.

§ 6.

Förekom till behandling Herr *D. Olausons* motion, N:o 172. Härvid yttrade

Herr Liljenmark: Jag hade vid denna motions remiss ämnat lemna Kammaren en och annan upplysning, hemtad från den erfarenhet jag eger rörande icke blott oskadligheten utan nyttan af den lika rösträtten. Emellertid vill jag inskränka mig att i korthet nämna, att inom den ort jag tillhör denna likställighet emellan de röstberättigade på sätt och vis faktiskt inträdt. ithub att alltifrån den nya kommunalförfattningens införande ingen enda omröstning egt rum. Jag kan således tryggt sluta mig till de Kammarens ledamöter, som påyrka den lika rösträtten samt instämmer alltså jemväl uti Herr Olausons förevarande motion.

Herr Hedengren: Ätven jag har haft samma erfarenhet som den föregående talaren, och jag instämmer därför hufvudsakligen i hans yttrande.

Vidare anfördes ej och motionen hänvisades till det af Kammaren beslutade Särskilda Utskott för behandling af frågor rörande kommunallagarne.

§ 7.

Hänvisades vidare följande motioner:

Herr *D. Olausons* motion, N:o 173, till Stats-Utskottet;

Herr *Sandstedts* motioner, N:is 176 och 177, till Lag-Utskottet;

Herr *Kjellmans* motioner, N:o 179 till Lag-Utskottet, och N:o 180 till Bevillnings-Utskottet.

§ 8.

Föredrogs Herr *Daniel Danielssons* motion N:o 181. Ordet begärdes härvid af motionären

Herr *Daniel Danielsson*: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att min motion har så nära sammanhang med en af Herr *Sven Nilsson* sednare väckt, så att de lämpligen borde samtidigt remitteras, hvarför jag anhåller att min motion måtte få hvila, intill dess frågan om remiss af Herr *Sven Nilssons* förekommer till behandling.

Med anledning af denna motionärens hemställen beslöt Kammaren, på Herr *Talmannens* proposition, att ifrågavarande motion skulle till behandling förekomma näst efter Herr *Sven Nilssons* på bordet hvilande motion, N:o 294.

§ 9.

Föredrogs ytterligare nedannämnda motioner, och hänvisades

Herr *Johannes Anderssons* motion, N:o 184, till Bevillnings-Utskottet;

N:o 185 till Stats-Utskottet,

N:is 186, 187 och 188 till Lag-Utskottet,

N:o 189 till Bevillnings-Utskottet,

N:o 190 till Lag-Utskottet,

Herr *Per Nilssons* från Örebro län motion N:o 191, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Anders Perssons* motion, N:o 192, till det särskilda Utskott, som Kammaren beslutat tillsätta för behandling af frågor rörande kommunallagarne;

Herr *Nils Anderssons* motion, N:o 193, till Lag-Utskottet;

Herr *Hæggeströms* motion, N:o 195, till Bevillnings-Utskottet.

I anledning af Herr *Fahlanders* motion, N:o 196, yttrade

Herr *Henrik Hansson*: Långt för detta hafva motioner uti förevarande ämne blifvit väckta; och skriftvexling har jemväl emellan vederbörande egt rum angående undersökning af lämpligaste rigtningen för ifrågavarande väg, hvarefter slutligen på allmän bekostnad Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen föranstaltat berörda undersökning. Resultatet deraf blef att man bestämde sig för rigtningen från Sollefteå, längs efter Ströms vattendrag. Frågan om väganläggningens företagande är emellertid för närvarande hvilande, på det kommunerna må få tillfälle yttra sig, i hvad mån de vilja till arbetet bidra. Läget är emellertid särdeles beqvämt, vägen den kortaste som kan åstadkommas, och större delen af farleden är

är dessutom segelbar. Jag förmodar, att Riksdagen, vid detta förhållande, ej skall finna lämpligt, att genom bifall till motionen lemna understöd till en ny öfverflödig undersökning och en ny väganläggning, helst som den nu projekterade ligger alldeles bredvid den andra af mig omnämnda.

Jag anhåller, att detta mitt anförande måtte få medfölja motionen till Stats-Utskottet.

Och hänvisades motionen till Stats-Utskottet samt

Herr *Fahlunders* motion, N:o 197, till Lag-Utskottet;

Herr *Magnus Svenssons* motioner, N:o 198, till Banko-Utskottet;

N:o 199, till det Särskilda Utskott, som Kammaren beslutat tillsätta för behandling af frågor rörande ändring i kommunallagarne;

N:o 200, till Bevillnings-Utskottet;

N:o 201, till Stats-Utskottet;

Herr *J. E. Johanssons* motion, N:o 203, till Stats-Utskottet.

§ 10.

Vid föredragning af Herr *A. Medins* motion, N:o 207, begärdes ordet af

Herr Lars Daniel Andersson: Då jag ämnat väcka motion i samma syfte som denna, får jag nu inskränka mig att i densamma instämma.

Ytterligare blef ej anfördt och motionen hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 11.

Herr *Medins* motion, N:o 208, och Herr *Anders Anderssons* från Göteborgs och Bohus län motion, N:o 209, hänvisades, den förra till ett Tillfälligt Utskott och den sednare till Lag-Utskottet.

§ 12.

Föredrogs Herr *Ola Nilssons* från Christianstads län motion, N:o 210.

Herr Rosenberg: Jag hemställer om ej denna motion bör hänvisas till Lag-Utskottet; ty så vidt jag af rubriken kunnat sluta, innefattar motionen förslag till ett tillägg i tjenstehjonsstadgan; och, såsom bekant, har denna författning alltid tillhört Lag-Utskottets behandling.

Herr C. A. Larsson: Af rubriken kan man egentligen icke, enligt min uppfattning, sluta någonting annat, än att motionen afser att tillerkänna husbonde den rättighet, att för tjenares räkning göra insättning i sparbankerna. Då således här icke är fråga om något förbud eller annan åtgärd, som begränsar eller inskränker en enskilds rätt, så anser jag åtminstone ämnet ligga utanför Lag-Utskottets kompetens; och önskar alltså att motionen må till Tillfälligt Utskott hänvisas.

I anledning af dessa yttranden lät Herr Talmannen uppläsa motionen och yttrade derefter

Herr Rosenberg: Sedan jag afhört motionens uppläsning, kan jag

ej neka, att jag blifvit ytterligare befästad i min uppfattning, att densamma hör till Lag-Utskottets handläggning. Här är nemligen fråga om, att tjenare skall blifva skyldig att underkasta sig ett afdrag å sin lön; och om detta afdrag än sker till hans egen fördel och sedermera till honom återställes, innebär dock sjelfva tvånget en inskränkning i den enskildes rätt och hörer tvifvelsutän till de civilrättsliga stadganden, hvilka ingå såsom momenter i tjenstehjonsstadgan. Jag påyrkar därför fortfarande att motionen skall till Lag-Utskottet remitteras.

Vidare anfördes ej. På framställda propositioner förklarade Kammarren motionen tillhöra Ständigt Utskotts behandling och hänvisade densamme till Lag-Utskottet.

§ 13.

Hänvisades:

- Herr *Anders Jonssons* motion, N:o 211, till Lag-Utskottet;
- Herr *Anders Perssons* motion, N:o 212, till Stats-Utskottet;
- Herr *Witts* motion, N:o 213, till Stats-Utskottet;
- Herr *Lars Perssons* motion, N:o 217; och
- Herr *C. I. Bengtssons* motion, N:o 218, till Tillfälligt Utskott;
- Herr *C. I. Bengtssons* motion, N:o 219, till Stats-Utskottet;
- Herr *C. J. Svenséns* motion, N:o 220, till Lag-Utskottet.

§ 14.

Ånyo föredrogs Herr *Otterströms* motion, N:o 222, då ordet begärdes af

Herr *Lönnerberg*: Den nu föredragna motionen synes mig utgöra ett ytterligare bidrag till den mängd af välmenande, men oftast oändamålsenliga förslag, som under den sednaste tiden producerats med anledning af missväxten och den deraf förorsakade nöd uti Rikets norra provinser. Att detta omdöme ej är alltför hårdt vill jag med några få ord söka ådagalägga. Motionärens förslag rör den s. k. cembratallen, hvars plantering i Norrland motionen vill understödja. Denna tall är ett barrträd af ungefär samma art och beskaffenhet som vår vanliga tall, men med större kottar och frön, hvilka sistnämnda visserligen icke äro osmakliga. Men nu är det jemväl känt, att Cembratallen, eller som den äfven nämnes, syr-beltallen, eller den Siberiska Cedern, först vid omkring 60 års ålder bär mogna frön, och att ett sådant fröår inträffar endast hvart sjunde eller åttonde år. Till följd af denna sista omständigheten kan man ju ega anledning befara, att ett kommande missväxtår icke alltid infaller samtidigt med fröåret, utan under något af de andra sex, sju åren, då trädet icke bär någon frukt, och att således redan härigenom all vinst af dess planterande skulle vara förspilld. Ett förslag om befrämjande af hasselbuskens mera utsträckta odling i mellersta eller södra Sverige, för att der vid en möjlig missväxt bereda ökad tillgång på födoämne, hade, ehuru äfven det betydelselöst, sannerligen varit rimligare än det af motionären nu framlagda.

Men jag tror för öfrigt, att hela motionen är alldeles öfverflödigt. En mansålder härefter kan man väl hoppas, att odlingen i Norrland framskri-

dit så långt, att en missväxt icke skall blifva så kännbar och pröfvande som nu, äfvensom att kommunikationsanstalterna vunnit den utveckling, att från det öfriga landet sunda och närande födoämnen lätteligen kunna i behovets stund Norrland tillföras. Jag vill ej bestrida, att de ifrågasatta plantagerna kunna tjena att öka munförrådet för korsnåbbar, ekorror och andra smådjur, och att dessa verkligen skulle komma att stå i förbindelse hos motionären; men jag tror ej, att Norrlands befolkning genom hans förslag skulle tillskyndas någon verklig eller nämnvärd fördel; hvarföre jag äfven skulle önska, att motionären sjelf ville återtaga sin motion, helst som det Utskott, till hvilket den kommer att remitteras, så vidt jag förstår, icke kan göra annat än afstyrka densamma till alla dess delar.

Herr Otterström: Det kan visserligen göra alldeles detsamma, om motionen remitteras till Tillräffligt Utskott eller genast afslås, emedan en annan ledamot af Kammaren väckt motion om anslag till inköpande af ifrågavarande frön, och denna sistnämnda motion ovilkorligen måste erhålla remiss till vederbörligt Utskott. För min del har jag ej vågat föreslå beviljande af något anslag för inköp af frön, och det på den goda grund, att, om man under nuvarande förhållanden sände sådana frön till Norrland, så kunde man med skäl befara, att de skulle blifva uppätta i stället för utsädda i jorden.

Med anledning af den siste talarens yttranden vill jag anmärka, att det skulle blifva en stor vinst för landet, att få ifrågavarande träd hit infördt och acklimatiserad, äfven om icke det skulle medföra någon särdeles minskning i Norrlands behof af spanmålstillförsel. Ty det är just egenombigt för Cembratalen, att den frodas bäst på de sumpiga kärrtrakter, mossor och myror, som särdeles i Norrland upptaga ett så stort område, utan att bära den minsta afkastning. Gagnet af att på dessa ofantliga jordvidder åstadkomma trädkultur torde vara obestridligt. Men jag är öfvertygad, att den vanliga trögheten skall hindra Norrlands folk att utan påstötning göra något för saken; och det är derföre som jag velat åstadkomma en sådan påstötning. Och om någon tidpunkt är lämplig för sakens genomförande, så är det just nu, ty nöden är en god läromästare, och Norrländningarne skola antagligen ännu i många år minnas de lidanden de undergått och derföre med beredvillighet möta hvarje åtgärd, som för framtiden kan skydda dem för ett liknande öde. Jag öfverlemnar derföre min motion till Kammaren, icke utan förhoppning, att den sista talarens förutsägelse om dess sannolika öde ej skall gå i fullbordan.

Herr Östman: Det är naturligt, att i en så ny fråga som denna och då man ännu eger så obetydlig kännedom om sjelfva saken, tankarne skola vara mycket delade inom Representationen rörande nyttan af det väckta förslaget. För min del är jag emellertid motionären särdeles tacksam för det han fästet uppmärksamheten på detta ämne, och jag tror, att vi snart skola komma derhän, att genom odling af Cembratalen ett surrogat för brödfödan kan beredas Norrland, som är både nyttigt och föga kostsam samt i så mätto lätt att anskaffa, som, efter hvad jag hört, detta träd växer nästan på hvad mark som helst. Det minsta man bör göra

är väl att i sådant fall förskaffa sig nödig kännedom om denna växt och vidtaga åtminstone på försök några åtgärder för dess odling i Norrland. Detta är just syftemålet med den väckta motionen; och försöket må sedermera lyckas bättre eller sämre, så har man dock gjort hvad man kunnat. Att nu genast afslå motionen, synes mig derföre mindre välbetänt, utan är det att hoppas, det vederbörande Utskott icke skall underlåta att förskaffa sig en säkrare kännedom om förhållandena och derefter, tacksammt erkännande motionärens omtanke, tillstyrka det beslut, som fosterlandskärleken och en klok omsorg i detta fall kräfva.

Herr Lundström: För min del önskar jag den största framgång åt denna motion och vill endast upplysa Kammarern, att i min hemort man redan förra hösten företagit sig att plantera Cembratallen, men med hvad framgång det skett, derom är naturligtvis ännu för tidigt att yttra sig. När man erhöll första underrättelsen om att ett träd fanns, som växte i så nordligt klimat, och hvars frön utgjorde ett förträffligt nödbrödsämne, blef det i hela trakten en allmän glädje och man talade knappast om annat, men snart började man fundera på huru denna växt, om man kunde få den, borde skötas och hvar den borde planteras; då fick man veta, att den frodades bäst på trakter, eljest otjenliga för odling, och man insåg genast nödvändigheten att förskaffa Norrland ett träd, som var af så oberäknelig nytta. Med största glädje instämmer jag derföre med motionären och hoppas, att Riksdagen icke skall lägga något hinder i vägen för denna viktiga frågas lösning på ett för Norrland lyckobringande sätt.

Herr Hierta: Jag hvarken vill eller kan inlåta mig i någon undersökning om de egenskaper Cembratallen eger, utan antager, säkerligen i likhet med Kammarerns fleste ledamöter, att detta träd verkligen eger alla de goda egenskaper, motionären uppgifvit, och derföre erbjuder ett tjenligt nödbrödsämne; men jag hemställer, om det ej skulle vara förödmjukande för Norrländningarne eller innefatta ett ringaktande af kraften hos denna befolkning, som dock upptager en tredjedel af Rikets område, om man begärde att de öfriga delarne af landet skulle inköpa frön till plantor för att skänka Norrländningarne. Med samma skäl som det nu är fråga om Cembratallen kunde man ju äfven komma med en begäran, att vi skulle skaffa Norrländningarne frön eller plantor till åtskilliga andra surrogater för spanmål. En dylik undsättning synes mig icke rätt värdig ett så kraftfullt folk som Norrlands innebyggare, hvilket dessutom genom sina vidsträckta skogsarbeten icke sakna förtjenst af flera slag, och jag har äfven hört åtminstone en och annan af Norrländningarne sjelfve säga, att Norrland ej behöfver den nu föreslagna hjälpen. Det är på denna grund och med hänsyn till den princip, som Representationen, enligt min åsigt, noga bör iakttaga, att man icke bör anlita hela Rikets krafter för att tilldela en och annan trakt deraf en förmån, som jag tar mig friheten hemställa till motionären, om han icke vill återtaga sin motion.

Herr Anders Gudmundsson: Min ganska långa riksdagsmannatid har låtit mig erfaras, att alla nya frågor till en början hafva mycket motstånd att gendrifva, ty de, som opponera sig, betrakta vanligen saken allt-

för mycket från pekuniär synpunkt. Hvad angår denna motion kan jag ej annat än lifligt behjerta den, ty jag är öfvertygad, att något måste i den antydda riktningen göras; saken är i sig sjelf god och någon bör väl alltid börja med en god sak. Skulle försöket slå väl ut, komme säkerligen våra efterkommande att i everdeliga tider tacka dem, som bidragit till det nyttiga beslutet. Motionen afser ju endast en underdånig skrifvelse för att fästa Regeringens uppmärksamhet på frågan och på försöksvägen utröna nyttan och vigten af den föreslagna åtgärden. Regeringen finge anbefalla Skogsstyrelsen och Landtbruks-akademien och dessa i sin ordning de särskilda landtbruksskolorna att göra försök med denna växts odling, och dessa försök kunna icke blifva kostsamma, men väl medföra stor nytta, hvarföre jag på det varmaste förordar motionen.

Herr Otterström: Om min motion verkligen hade innehållit något sådant, som Herr Hierta trott sig hafva funnit deruti, skulle jag icke hafva någonting emot att återtaga densamma, men nu innefattar den ingalunda någon begäran om statsanslag, aldraminst till inköp af några trädfrön för Norrlands räkning, ty i likhet med Herr Hierta finner jag det vara billigt, att kommunerna sjelfva förskaffa sig dessa frön. Men syftmålet med min motion är, att, sedan Regeringens uppmärksamhet blifvit fästad på denna sak, en påstötning skulle från Kongl. Maj:t gifvas åt Skogsstyrelsen, Landtbruks-akademien, Konungens Befallningshafvande, hushållningssällskapen, kommunalnämnderna, d. v. s. alla vederbörande myndigheter och slutligen åt sjelfva befolkningen, på det att något måtte göras, hvarigenom odlingen af denna växt må kunna befordras. Något annat har jag icke nu åsyftat; dock har jag äfven satt i fråga att något understöd af statsmedel skulle behövas. Jag föreställer mig nemligen, att dessa planteringar skulle ställas under Skogsstyrelsens inseende, och att en och annan ny skogsbetjent skulle antagas för den närmare tillsynen; men detta bör väl icke blifva särdeles kostsamt. Deremot har jag aldrig tänkt, att Staten skulle inköpa några tunnor frön för att uppskickas till Norrland, ty kostnaderna derför anser jag Norrländningarne sjelfva böra vidkännas, hvartill jag vet, att de också äro både villige och förmögne.

Herr Rosenberg: Om jag vore en Norrländnings-representant, så skulle jag anse denna motion såsom förnärmande för den provins jag tillhörde och det destomera som motionären sjelf förklarar, att han icke åsyftat något statsanslag, utan endast en påstötning från Regeringen åt Landtbruks-akademien, Skogsstyrelsen och sedermera hela raden af vederbörande, som kunna stötas på, och detta allt blott för att väcka upp Norrlands befolkning till eftertanke. Äro då Norrländningarne så inskränkte och slöa, att de icke sjelfva kunna förstå sitt eget bästa? Är det ej nog att vi från de mellersta och södra trakterna af landet måste, när så behöfves, skicka vår spanmål och våra penningar till deras hjälp eller att de riksdag efter riksdag ständigt erhålla statsanslag i rikt mått för sina företag. Skola vi äfven särskildt stöta på dem för att bringa dem till insigt om deras ställning och medlen för dess förbättrande? Kanske kommer det slutligen derhän, sedan de grundligt sköflat sina skogar, att vi måste sända dem frön till vanliga tallar för beredande af nödig vedbrand.

Det finnes ju landsting i Norrland såväl som i andra orter, och det synes mig som kunde dessa taga den nu förevarande frågan om hand, utan att dermed besvara Riksdagen. Kunnat icke de Norrländska landstingen på egen hand utföra ens detta, utan att dermed besvara Riksdag, Regering, Konungens Befallningshafvande, Skogsstyrelse, etc. etc., så lära de väl icke heller, om man än skickar dem trädfrön, kunna skaffa personer för trädens plantering och tillsyn, utan då få vi också skicka dit både trädgårdsmästare och tillsyningsmän. Det går samnerligen för långt med Norrlands pretentioner, och för min del önskar jag ingen framgång åt den föredragna motionen. Någon omsorg böra de väl själva hafva.

Herr Ridderstad: Jag begärde ordet för att tillägga några tankar till hvad Herr Hierta nyss yttrade, men jag är redan förekommen af Herr Rosenberg och förenar mig därför med honom. Jag vill visst icke bestrida, att det väckta förslaget kan vara af stort värde, men det tillkommer icke Riksdagen att taga befattning dermed. Vi ega ju landsting och hushållningssällskap, och denna fråga faller helt och hållet inom området af deras verksamhet, så att icke behöfver Representationens tid upptagas med handläggning af dylika ärenden.

Herr Ahlgren: Det kunde visserligen vara åtskilligt att genmäla emot hvad en representant från Skåne nyss yttrade, men då detta skulle föra mig utom ämnet, vill jag ej upptaga Kammarens tid dermed, utan öfvergår genast till själva saken. Härvid ber jag, med anledning af den diskussion, som blifvit förd, få fästa uppmärksamheten derpå, att motionen icke utgått från någon af Norrlands-representanterne och att flera af dessa icke heller äro särdeles tacksamme för det väckta förslaget. Enligt mitt förmenande bör icke Riksdagen, utan företrädesvis hushållningssällskapen taga befattning med förevarande fråga; och då motionen endast tyckes gå ut på att åstadkomma ett experimenterande, får jag upplysa, att detta redan skett på flera ställen i Norrland genom befolkningens egen åtgärd. Trädfrön äro, efter hvad jag bestämdt vet, införda både till Gefleborgs län och till Norrbotten; och jag tviflar icke på att vederbörande i Norrland skola själva taga saken om hand.

Herr Hierta: Efter de upplysningar Herr Otterström nu lemnat om innehållet af sin motion, medger jag, att jag, förra gången jag hade ordet, origtigt uppfattade motionärens mening, men till ursäkt därför får jag påminna om att motionerna denna gång icke blifvit för Kammaren i sin helhet upplästa. Sedan Herr Otterström sist yttrade sig, hafva två ledamöter på i min tanke fullkomligt rigtiga grunder bekämpat hans förslag och det är därför öfverflödigt att tillägga något vidare, utan hänvisar jag endast till hvad en värd representant från Norrland nyss anförde i afseende å Norrländningarnes egen uppfattning af denna motion.

Öfverläggningen var slutad. Sedan motionen på framställd proposition förklarats tillhöra Tillfälligt Utskotts behandling, men på propositionen om motionens hänvisning till sådant Utskott svarats med öfvervägande nej, framställdes dernäst proposition på afslag till motionen, hvartill sva-

rades ja, och hade ifrågavarande motion alltså blifvit af Kammaren afslagen.

§ 15.

Föredrogs Herr *A. W. Nilsons* motion, N:o 223.
Härvid yttrade

Herr *A. W. Nilson*: Ehuru min motion hufvudsakligen afser en organisationsfråga, får jag dock erinra, att en besparing kan Statsverket beredas, om, på sätt jag föreslagit, de båda undervisningslinierna längre än nu är förhållandet sammanföras med hvarandra. Det torde således möta hinder att öfverlemna motionen till ett Tillfälligt Utskott, och derföre har jag äfven begärt, att den skulle hänvisas till ett Särskildt Utskott, i fall ett dylikt komme att tillsättas för behandling af läroverksfrågorna. Då ett sådant Utskott nu blifvit af Kammaren beslutadt, önskar jag således, att denna motion måtte till detsamma remitteras.

Herr Talmannen lät uppläsa motionen, och blef densamma derefter hänvisad till ett Tillfälligt Utskott.

§ 16.

Herr *A. W. Nilsons* motion, N:o 224, hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 17.

Förekom Herr *J. Rundbäcks* motion, N:o 230.
Motionären yttrade härvid:

Herr *Rundbäck*: Då jag väckte denna motion, tog jag mig friheten anhålla, att, i händelse ett Särskildt Utskott komme att bildas för behandling af undervisningsfrågorna, min motion måtte dit remitteras, men att i annat fall den måtte hänvisas till Stats-Utskottet. Då emellertid Kammaren nu beslutat tillsättande af ett Särskildt Utskott för dessa frågor, vidblifver jag min anhållan, att denna motion måtte dit öfverlemnas.

Herr *Jonas Andersson*: Jag ber endast få tillkännagifva, att äfven jag uppfattat Kammarens nyss fattade beslut om det Särskilda Utskottets tillsättande så, att detsamma skulle vara afsedt ej blott för elementarläroverken, utan för skolfrågor i allmänhet.

Herr *Hedlund*: Äfven jag får nämna, att jag uppfattat betydelsen af det nyss beslutade Särskilda Utskottet för undervisningsfrågor så, att äfven folkskoleundervisningen skulle hemfalla under detta Utskotts behandling. Jag tror det icke vara lämpligt att, när man vill ordna vårt undervisningsväsende, göra en åtskilnad i behandlingen af de frågor, som angå folkskolan och de ärenden, som röra elementarläroverken.

Herr *Jonas Andersson*: Jag tror ock för min del, att den afdelning af undervisningen, som kallas folkskolan, står i så nära samband

med den s. k. elementarundervisningen, att det är stort skäl att dessa frågor behandlas af samma Utskott, så mycket mer som man efter min tanke bör eftersträfvä en allt närmare förening af folkskolan och elementarläroverken.

Herr Rundbäck: Som jag finner, att en missuppfattning här eger rum, får jag nämna att jag visst icke vill att ett Särskildt Utskott skall tillsättas endast för denna fråga; min mening är att densamma skulle remitteras till det Särskilda Utskottet för skolfrågor.

Vidare anfördes ej, och motionen hänvisades till det särskilda Utskottet som Kammaren beslutat tillsätta för behandling af alla sådana, till Ständigt Utskotts handläggning hörande frågor, som angå elementarläroverken och folkundervisningen.

§ 18.

Hänvisades ytterligare motioner:

- Herr *J. Rundbäcks* motion, N:o 231, till Banko-Utskottet;
 Herr *L. Norrbys* motion, N:o 232, till Lag-Utskottet;
 Herr *C. J. Bergmans* motion, N:o 235, till ett Tillfälligt Utskott;
 Herr *J. Fr. Fredricsons* motioner,
 N:o 238, till Bevillnings-Utskottet;
 N:is 239 och 240 till Lag-Utskottet;
 Herr *Per Perssons* från Gefleborgs län, N:o 243, till Bevillnings-Utskottet;
 Herr *Buscks* motioner, N:is 247 och 248, till Lag-Utskottet;
 Herr *Anders Gudmundssons* motion, N:o 249, till Lag-Utskottet;
 Herr *Carl Larssons* från Elfsborgs län motioner,
 N:o 250 till Stats-Utskottet,
 N:is 251 och 252 till Lag-Utskottet,
 N:o 253 till Stats-Utskottet;
 Herr *Lindströms* motion, N:o 254, till Lag-Utskottet;
 Herr *Astrand's* motioner, N:is 255 och 256 samt
 Herr *G. von Proschwitz'* motion, N:o 259, till Tillfälligt Utskott;
 Herr *J. A. Bovins* motioner, N:o 260, till Lag-Utskottet, och N:o
 263 till Stats-Utskottet;
 Herr *Ola Jönssons* motion, N:o 264, till Stats-Utskottet;
 Herr *M. Ahlgrens* motion, N:o 266, till Tillfälligt Utskott;
 Herr *A. Sköldbergs* motion, N:o 267, och
 Herr *Jöns Pehrssons* motion, N:o 268, till Stats-Utskottet;
 Herr *Jöns Pehrssons* motion, N:o 269, till Bevillnings-Utskottet.

§ 19.

Föredrogs ånyo Herr *Jöns Pehrssons* motion, N:o 270. På Herr Talmannens framställning förklarade Kammaren denna motion innefatta sådant ämne som tillhörde Tillfälligt Utskotts behandling. Men då Herr Talmannen dernäst framställde proposition på motionens hänvisning till

sådant Utskott, svarades härå nej och, på ytterligare proposition, blef motionen afslagen.

§ 20.

Hänvisades:

Herr *Björcks* motioner, N:o 271, till Lag-Utskottet, och

N:o 272, till Banko-Utskottet;

Herr *Petter Anderssons* motion, N:o 273, till Stats-Utskottet.

§ 21.

Förekom till behandling och upplästes Herr *Petter Anderssons* motion, N:o 274.

Efter förklarande af Kammaren att ifrågavarande motion innefattade sådant ärende, som hörde under behandling af Tillfälligt Utskott, framställdes propositioner, först på motionens hänvisning till ett tillfälligt Utskott, och, då härtill svarades ja och nej, dernäst på afslag af motionen. Då jemväl å sistnämnda proposition afgåfvos blandade svar af ja och nej, samt derjemte votering begärdes, företogs nu omröstning efter följande voteringsproposition, som justerades och anslogs:

Den som vill till ett Tillfälligt Utskott hänvisa Herr *P. Anderssons* motion, N:o 274,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å motionen, förklarat densamma icke böra till någon vidare åtgärd föranleda.

Omröstningen utföll med 52 ja mot 92 nej; och hade Kammaren således afslagit denna motion.

§ 22.

Följande bordlagda motioner hänvisades:

Herr *P. Anderssons* motion, N:o 275, till Stats-Utskottet;

Herr *Jan Anderssons* motion, N:o 276, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *C. A. Larssons* motion, N:o 278, till Stats-Utskottet;

Herr *Brunbergs* motioner, N:o 281, till Stats-Utskottet,

N:o 282, till Lag-Utskottet;

N:is 283 och 284 till Stats-Utskottet.

§ 23.

Förekom ånyo Herr *Keys* motion, N:o 285.

Härunder yttrade

Herr *Key*: Det är visserligen sannt att den motion jag under förra riksdagen väckte i samma ämne, gick till Tillfälligt Utskott, men förhållandet är nu icke alldeles detsamma; då var icke någon Kongl. Proposition beträffande Trafikstyrelsen utlofvad eller ifrågasatt, eller någon förändring i organisationen af Styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader antydd, hvilket deremot nu förekommer i den Kongl. Propositionen N:o 12,

icke heller hade Riksdagen ingått till Kongl. Maj:t med begäran om upprättande af särskild kostnadsstat för Trafikstyrelsen. Alla dessa frågor komma nu till Stats-Utskottet. Jag tager mig därför friheten anhålla att få den af mig här framställda motionen, som just afser samma ämnen, remitterad till Stats-Utskottet.

Herr Hierta: Då denna motion utan tvifvel i många delar berör samma ämne, hvarom äfven handlar Kongl. Maj:ts Proposition till denna Riksdag om Statsverkets tillstånd och behof, hvars 13:de punkt — pag. 24 — innehåller, att "Kongl. Maj:t, som, beträffande Statens jernvägstrafik, framdeles vill aflåta Proposition angående bland annat erforderliga medel till de med denna trafik förenade utgifter, föreslår, att nämnda utgifter emellertid beräknas till R:dr R:mt 4,150,000" — då, såsom jag nämnde, Herr Keys motion tvifvelsutan med den nådiga framställningen har flera beröringspunkter, faller det, efter hvad mig synes, af sig sjelft, att motionen bör hänvisas till Stats-Utskottet. Tager man särskildt i betraktande den ofvan angifna summan i den Kongl. Propositionen, torde denna vara af beskaffenhet att komma under närmare öfvervägande. Der har, som man finner, blifvit föreslaget ett belopp af 4,150,000 R:dr för ifrågavarande trafikkostnad, hvilket, om man beräknar statsjernvägarnes längd för närvarande till 100 mil, utvisar en kostnad af 41,500 R:dr för hvarje mil jernväg. Det tyckes vid sådant förhållande tåla vid att tänka på, att inskränkningar må kunna åstadkommas i Statsverkets utgifter för detta ändamål; och om Stats-Utskottet vid denna omständighet fäster uppmärksamhet, kan det icke vara annat än lämpligt, att de upplysningar, Herr Key må hafva att härutinnan meddela, tagas i ompröfning på samma gång.

Herr Witt: Äfven jag anser, att Herr Keys motion bör hänvisas till Stats-Utskottet och jag vill särskildt fästa uppmärksamheten derå, att jag för min del icke tror det vara så alldeles riktigt att behandla motioner på det sätt, att till Stats-Utskottet remitteras alla de, hvari någon anslagssumma är gifven, ty sålunda kunde det hända, att någon, som af en eller annan anledning ville hafva sin motion till nämnda Utskott, finge den dit blott derigenom, att han i sin framställning satte en begäran om något litet anslag för ändamålet. Och jag tror icke, att frågan om något anslag förekommer i en motion eller ej bör vara ensamt bestämmande i afseende å remissen, utan motionens egen natur, och der denna motion är af natur att beröra statsregleringen, bestämmer, om den skall prövas af Stats-Utskottet. Då nu Herr Keys förslag, om det går igenom, leder till en minskning i dessa utgifter, bör också hans motion, efter mitt förmenande, ovilkorligen tillhöra behandling af Stats-Utskottet, och för min del tillstyrker jag, att den remitteras dit.

Vidare anfördes ej, och den föredragna motionen hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 24.

Till behandling förekom Herr *Sven Nilssons* motion, N:o 294.

Ordet begärdes af

Herr *Ola Jönsson*: Då jag af en händelse icke var tillstädes, när ifrågavarande motion väcktes och jag sedermera icke varit i tillfälle att

taga kännedom om dess innehåll — hvilket möjligen kan vara fallet med flere ledamöter -- och då motionen angår ett viktigt ämne, skulle jag vilja anhålla, att förslaget blefve uppläst.

Efter uppläsandet fortsatte Herr Ola Jönsson: Jag önskar få an-tecknad, att jag till alla delar instämmer i det väckta förslaget.

Uti motionen förklarade sig instämna Herrar *O. B. Olsson, Rosenberg, Ola Nilsson* från Christianstads län, *Per Nilsson* från Örebro län, *Petter Andersson, Sven Hansson, Per Nilsson* från Christianstads län med flera.

Motionen förklarades tillhöra Stats-Utskottets behandling. Motionärens begäran om tillsättande af ett Särskildt Utskott för motionens handläggande blef af Kammaren sålunda bifallen, att Kammaren för sin del beslöt, det skulle, för behandling af alla frågor rörande förändrad organisation af rikets försvarsväsende jemte dertill erforderliga anslag, tillsättas ett Särskildt Utskott, till hvilket Utskott, som borde bestå af 14 ledamöter eller 7 från hvardera Kammaren, Herr *Sven Nilssons* ifrå-gavarande motion nu öfverlemnades; och skulle, jemlikt 37 § 1 mom. Riksdags-ordningen. Första Kammaren inbjudas till instämmande i detta beslut.

Efter det att Herr *Sven Nilssons* motion sålunda blifvit handlad, föredrogs nu ånyo Herr *Daniel Danielssons* motion, N:o 181, och blef sistnämnda motion hänvisad till det Särskilda Utskott, om hvars tillsät-tande, för behandling af Herr *Sven Nilssons* motion, Kammaren nyss be-slutat.

§ 25.

Bordlagda motioner hänvisades:

Herr *Johan Ericksons* motioner, N:is 295 och 296, till Tillfälligt Ut-skott;

Herr *Jöns Olssons* i Nordanå motioner, N:is 297 och 298, till Stats-Utskottet;

Herr *Jonas Anderssons* motion, N:o 299, till det Särskilda Utskottet, som Kammaren beslutat tillsätta för behandling af frågor rörande ele-mentarläroverken och folkundervisningen;

Herr *Ola Månssons* motioner, N:o 300, till Stats-Utskottet;

N:o 301 till Tillfälligt Utskott;

N:o 302 till Lag-Utskottet, och

N:o 303 till Tillfälligt Utskott;

Herr *August Danielssons* motioner, N:o 304 till Lag-Utskottet, och

N:o 305 till Tillfälligt Utskott;

Herr *Liss Olof Larssons* motioner, N:is 307 och 308, till Stats-Ut-skottet;

Herr *Erik Olssons* motioner, N:o 309, till Banko-Utskottet,

N:o 310 till Stats-Utskottet;

Herr *Sandstedts* motioner, N:is 312 och 313 till Stats-Utskottet;

Herr *Sven Erssons* motioner, N:o 314, till Bevillnings-Utskottet;

N:o 315 till Stats-Utskottet;

Herr Friherre von *Schulzenheims* motion, N:o 316, till Lag-Utskottet;

Herr *Erik Erssons* från Jemtlands län, N:o 318, till det Särskilda

Utskott, som Kammaren beslutat tillsätta för behandling af frågor om för-
enkling af den civila administrationen;

Herr *Ridderstads* motioner, N:o 319, till Bevillnings-Utskottet, och
N:o 320 till Konstitutions-Utskottet.

§ 26.

Förekom Herr *Svenséns* motion, N:o 321. Kammaren förklarade denna motion innefatta sådant ämne, som hörde under Tillfälligt Utskotts behandling, men besvarade med öfvervägande nej den framställning Herr Talmannen gjorde om motionens hänvisande till så beskaffadt Utskott. Motionen blef alltså, enligt ytterligare af Herr Talmannen derom framställd proposition, utaf Kammaren afslagen.

§ 27.

Till ett Tillfälligt Utskott hänvisades Herr *Åke Anderssons* motion, N:o 322.

§ 28.

Föredrogs Herr *A. W. Wigardts* motion, N:o 323.

Herr Wigardt begärde ordet och yttrade: Då jag framlade min nu ånyo föredragna motion, trodde jag, att de i densamma uttalade tvänne alternativ stode med hvarandra så tillsammans, att de kunde få åtföljas till behandling af samma Utskott. Öfvertygad sedermera om motsatsen och att det ena alternativet tillkommer Bevillnings-Utskottet, det andra åter Banko-Utskottet att handlägga, anhåller jag att få återtaga det alternativ, som angår indragning af sedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna, och att det andra ensamt får kvarstå.

På Herr Talmannens proposition medgaf Kammaren, enligt Herr Wigardts begäran, att motionens förra del eller frågan om upphäfvande af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, finge af motionären återtagas, hvarefter motionens sednare del eller frågan om särskild bevillning för nämnda sedelutgifningsrätt hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

§ 29.

Slutligen blefvo hänvisade:

Herr *Anders Nilssons* motion, N:o 324, och

Herr *L. J. Hiertas* motion, N:o 326, till Lag-Utskottet.

§ 30.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr *Matts Pehrssons* med ingifvet läkarebetyg styrkt sig vara af sjukdom hindrad att bevista Kammarens sammanträden under denna och närmast följande dagar.

Kammarens ledamöter åtskiljdes, kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

In fidem

H. Husberg.